

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 92 (1979)

Artikel: Nossas societads affiliadas
Autor: Deplazes, Glon / Cathomen, Ignaz / Filli, Gion
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-233488>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 22.08.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Nossas societads affiliadas

Società Retorumantscha

Rapport da gestiun 1978

Dus fatgs legreivels ord la veta da nossa societad lein nus marcar gia alla bialentschatta.

Viers la fin digl onn vargau vein nus saviu tschentar il tom 6 dil DRG sin cruna, in volum da varga 860 paginas che cuntegn la letra F. Cun quel ei ina tiarza dil grond lexicon romontsch sin talina. Quei ei ina gronda prestaziun dapi igl emprem fascichel 1939.

La gliesta da commembers cumparida ellas Annalas 91 relata che nus vein varga meli commembers. Commember da nossa societad ei tgi che abonescha las Annalas ni il DRG. Il diember da commembers ei continuadamein ella enzenna da carschen.

1. Il Dicziunari rumantsch grischun

Egl onn calendari ein cumpari ils fascichels 84 ed 85 en in volum. Els cumpeglian il register dil tom 6 che ei vegnius amplificaus e differenziaus danovamein. Avon 15 dis ei il fascichel 86 cumparius. Nus quintein da saver publicar ils 1979 aunc dus fascichels.

2. Las Annalas

Il tom 91 dallas Annalas ei cumparius igl atun vargau, in tom da varga 250 paginas. El cuntegn trasatras lavurs scientificas ni preponderontamein talas, aschia che nus savein quintar cun in considerabel agid finanzial dalla Societad svizra per las scienzas moralas (SGG). Egl onn da gestiun eisi stau

12 meli francs. Senza quels stuessen nus augmentar considerablein il prezi da vendita ni reducir il cuntegn silla mesada.

3. Romanica Retica

Igl onn vargau ei igl emprem volum da questa scartira ni retscha comparius cun ina «Bibliografia Studis Romontschs 1950–1970». Uonn havein nus saviu presentar il volum 2 che presenta ils registers necessaris: d'auturs, da persunas, da materias e da numbs. En preparaziun ei gia il tom 3 cun ina zun interessanta lavur e scrutaziun davart la frasologia romontsch da nies con-suprastont, rector J. C. Arquint.

4. Nies institut

Nies institut vegn adina puspei clamaus en agid per damondas linguisticas, quei ord tuttas parts dil mund, essend che nies lungatg vernachel daventa pli e pli object da scrutaziun da differents pugns da vista. Ins fa era enteifer nossas scheinas aspramein diever da nies institut, ton dils cussegls da nies personal scolau e cudaschiu sco dil prezius material rimnaus ed ordinaus cun veglia acribia.

Quei tut dat lavur che survarga plaunet nossas pusseivladads, vulan ins buca munchentar nossa mira suprema: la redacziun dil DRG.

Igl ei perquei urgent da rinforzar la redacziun dil DRG schigleiti che quei ei pusseivel e ton sco Berna lubescha.

5. Damondas persunalas

Nossa suprastonza ei dall'idea ch'in pli stretg contact da nos redacturs cullas universitads e la giuventetgna academica seigi dad avantatg per nies institut. Ella ha perquei lubiu als redacturs en concordanza cul FN da leger mintga 15 dis en ina scola aulta. Prof. Alexi Decurtins fa quei dapi decennis gia a Friburg. Dapresent legia el sur la grammatica retoromontsch e dat ina survista dalla litteratura. Dr. Hs. Stricker ha retschiert in clom alla universitatda Puntina/Innsbruck. El dat leu ina survista dil romontsch ed in cuors linguistic sursilvan.

Nies assistent, dr. Felix Giger, ei vegnius engaschaus per in ulteriur onn sco «collaboratur scientific» e fa part dalla redacziun dil DRG.

Enteifer in onn vein nus retschiert la demissiun da treis da nos members da suprastonza. Igl ei quei en successiun dalla demissiun: dr. Gieri Ragaz, dunna Angelina Valaulta-Soliva, nossa cassiera e Ser Rico Parli.

Dr. Gieri Ragaz ha fatg part da nossa suprastonza 11 onns. Nus tuts vein appreziav sia emperneivla collaboraziun. Dunna Angelina Valaulta ha abdicau sco cassiera suenter 5 onns buna e precisa lavur en favur da nossa societad. Ser Rico Parli ha fatg part 10 onns da nossa suprastonza. El ha buca saviu esser adina presents, mo cura ch'el era cheu, lu cun plaid e cussegli. A tuts treis partents sco era alla entira suprastonza, als revisurs ed a nos emploiai e collaboraturs engraziein nus da cor.

Gion Deplazes

Romania

Gia el rapport digl onn vargau stat ei remarcau che la lavur e las acziuns della Romania seigien limitadas; ellas ein dependentas dallas forzas da lavur che stattan a disposiziun e dallas finanzas. Da nossas pusseivladads finanzielas havein nus fatg diever cumpleinamein. Sche las forzas engaschadas han fatg lavur optimala ni buc, lein nus schar da decider.

Las ediziuns ufficialas

Era uonn eis ei reussiu da schar cumperar Tschespet ed Ischi semestril sils termins usitai. Cunquei che la radunanza da delegai vegn uonn anticipada sil november enstagl da salvar ella la fin da december, ein il secund tom digl Ischi semestril ed il Tschespet 51 forsa aunc buc ord stampa pil di dalla radunanza. Denton cumparan els senza auter aunc avon Nadal 1978.

Igl Ischi semestril porta sco adina era quella gada contribuziuns da divers geners, lectura multifara ed interessanta. Deplorablamein anfla el aunc adina memia pauc esit. Dalla ediziun da ca. 1300 exemplars restan varga 400 anavos,

memia bia per nossas relaziuns finanzialas. Ils cuosts da stampa e spediziun seschassen reducir considerablamein da revegnir ad ina edizion annuala sco vidavon. La suprastanza tedlass bugen en quei grau il meini dils delegai. Als redacturs che sestentan grondamein per ina interessanta ed attractiva edizion digl Ischi semestril admettein nus in grond engraziament per lur stentas e lavur. Deplorablamein ha in dad els, dr. Marcus Defuns, Tavau, abdicau sco redactur. Muort plirs motivs, specialmein da clamada, eis el buc el cass da cuntinuar cun la lavur cunredacziunala digl Ischi semestril. En num dalla suprastanza e dils delegai romanians admettein nus ad el in grond Dieus paghi per siu engaschament sco redactur, collaboratur en diversas scharschas ed incumbensas.

Il Tschespet 51 porta raquens e poesias da Toni Berther. El ei enconuschents tras diversas publicaziuns el Calender Romontsch e carnets OLS. Cun il Tschespet 51 sperein nus da satisfar al basegns dalla giuentetgna e da nos scolars. Ils raquens da Toni Berther ein fetg adattai per lectura en scola. Nus sperein che nos scolasts fetschien bien diever da quella pierta, seigi sco lectura da classa ni per la biblioteca da scola. Era a Toni Berther engraziein nus grondamein per siu sestentar litterar e sperein era egl avegnir da saver publicar ina ovra ni l'autra da sia plema.

Secapescha ch'ei descha era d'engraziar al redactur dil Tschespet, Pieder Simeon, per sia lavur redacziunala. Igl ei gia il tierz ella retscha ch'el sa presentar al lectur sursilvan e nus sperein ch'ei suondi aunc biars.

Ediziuns sursilvanas per 1978

Romania	Tschespet 51, Toni Berther Ischi semestril, nr. 10 ed 11 Il Grisch, cudisch da cant per la guiventetgna Talina, periodica dalla Romania studentica annada 36 nr. 130
Stampa Romontscha	Arcun, dr. Giusep Condrau, Ina vusch ord il parlament federal, tom III Calender Romontsch, annada 119
Vischnaunca da Laax	Laax, in vischnaunca grischuna, scartira giubilara 550 onns Libers da Laax, redigida da Alfons Maissen

Chor viril Lumnezia	40 onns Chor viril Lumnezia (cun sustegn dalla Romania)
Felix Giger	Sesiun egl uffiern, Poesia (cun sustegn dalla Romania)
Decanat sursilvan	Mied d'instrucziun per la ductrina Il bab da tschiel ei buns, 1. classa Jeu sun la veta, 6. classa
Uniun da scripturs	Novas litteraras
Ludivic Hendry	Verduras dalla notg, en translaziun tudestga: Grenzgänge

Acziuns

En emprema lingia legra ei la suprastonza da finalmein saver presentar il niev cudisch da cant «Il Grisch». Ton la lavur redacziunala sco la finanziazion han dau bia da studegiar. Suenter enqual scarpetsch e quitau ha la lavur saviu vegnir terminada ed il cudischet stat oz a disposiziun a tut tgi che ha plascher dil cant popular, specialmein a nossa giuventetgna. Alla cumissiun redacziunala (Claudio Simonet, Giusep Decurtins, Silvio Schmed) engraziein nus per lur breigias e stentas e giavischein a lur ovra ina buna accoglientscha. In grond engraziamenti descha denton era a tuttas persunas ed instituziuns che han gidau a finanziar quella ovra: alla Ligia Romontscha, dr. Willi Hess, Glion, firma Mazzetta, Trun, Cava da gera SA, Schluein, Ovra electrica sur-silvana, Glion (quellas treis firmas sin intermediaziun da dr. Donat Cadruvi), Migros, S. Gagl, e Banca cantunala.

La scolaziun da carschi ei daventada in pensum permanent dalla Romania. Nus sestentein da realisar quella finamira en stetga collaboraziun cun autres uniuns e societads, specialmein ensemblamein cun la Ligia Romontscha e la Renania, denton era cun agid dallas uniuns localas. Il program per igl onn 1978/79 ei fetg vasts e multifars. En la Gasetta Romontscha dils 15 da settember 1978, nr. 74, ei quel vegnius publicau extendidamein. Buca meins che 8 referents stattan en 14 loghens a disposiziun per seras da scolaziun e discussiun. Ins vegn a s'occuppar dils suandonts temas: La tele-

visiun e l'influenza sigl affon; Giuventetgna e baselgia – digl ir en baselgia!; Vegliadetgna – la biala stagiun; Energia atomara en Svizra – gie ni na?

La suprastanza dalla Romania ei fetg satisfatga ch'igl ei reussiu da preparar in tal vast program d'acziun ed ella ei perschudida che quellas stentas portien bien fretg. Als dus suprastonts Felici Riedi e Silvio Camenisch sco era a Thomas Bieler, Trun, che ein responsabels per quei impurtont ressort schein nus in grond Dieus paghi per lur engaschament e la gronda lavur organisatoria; cumpri en quel ein naturalmein ils numerus referents e meina-discussiuns sco era la Ligia Romontscha pil sustegn ed agid.

La gruppa da lavur per ina antologia per l'instrucziun litterara (Isidor Winzap, Bernard Cathomas, Richard Cavigelli e Gieri Menzli) ha medemamein fatg lavur speditiva. La collecziun da quels texts duess cumparer el decuors dils 1979; ils cuosts surpren il cantun. Nus admettein in cauld engraziament als collaboraturs, sperond ch'els stettien era egl avegnir a disposiziun per la realisaziun d'auters postulats e mieds d'instrucziun.

A Cuera patratgan ins da fundar ina uniun romontscha che duess s'occuppar dalla problematica e dils basegns dils Romontschs en la capitala grischna. La suprastanza dalla Romania ha priu enconschientscha da quei fatg ed ei cunscienta dalla muntada d'ina tala uniun per ils Romontschs da Cuera. Viers quella fundaziun prendein nus ina posiziun tuttavia simpatica e positiva. La posiziun da quella nova uniun viers la Ligia Romontscha sto seca-pescha vegnir fixada claramein.

Al casti da Schluuin (Löwenberg) vul ins dar ina nova finamira ed ina nova funcziun. El duess daventar in center da scolaziun, formaziun e sentupaada per la Surselva. La suprastanza dalla Romania ha giu cunctact culs organs dalla fundaziun Casti da Schluuin e cun auters interessai. Ils 28 da fenadur 1978 han instituziuns, uniuns e persunas privatas interessadas dalla caussa dilucidau l'entira problematica e la finala fixau ina cumissiun che duei studegiar e preparar ils pass necessaris. Monsignur uestg, Gion Vonderach, sco suprem survigilader dalla casa, persequitescha il svilupp cun tutta simpatia. L'iniziativa per la reactivaziun dil Casti da Schluuin ei beginida da Mariano Tschuor, Rueun. El mereta nies engraziament e nies sustegn.

Fiesta populara a Sedrun

Suenter treis onns ha la suprastonza puspei giu la curascha da stimular e gidar ad organisar ina fiesta populara romaniana. Ils 1975 ha ella giu liug giudem la Surselva, a Falera; quella gada ein ils Tuatschins stai promts da semetter als stadals per preparar ina digna e biala fiesta. Quei ei era reussiu ad els cumpleinamein. In pievelun ha dau suatientscha agl invit dalla Romania e dallas uniuns tuatschinas, dil chor mischedau e dalla societad da musica. Favorisada d'ina stupenta aura ha la fiesta populara priu in legreivel decuors. Ils Tuatschins han schau muncar neginas breigias per presentar in grond, extendiu e variont program da fiesta. Allas duas uniuns che han surpriu la gronda laver preparatoria ed a lur tgamunaders, Norbert Vinzens e Benedetg Hendry, savein nus buc engraziar avunda per lur immensa laver prestada. Il success da Sedrun vegn ad intimar la suprastonza d'adina puspei realisar en ina regiun ni l'autra semegliontas fistas.

Conclusiun

Introducend nies rapport essan nus sedumandai: havein nus atgnamein prestau zatgei da num duront igl onn dà gestiun 1978. Concludend quel astgein nus bein dir buc esser stai dil tuttafatg culs mauns en sac. Schond repassar il vargau astgein nus remarcar ch'igl ei vegniu contonschiu e realisau enqual finamira e ch'ils vials e las untgidias ein preparai per novs intents. Al parsura dalla Romania fa ei plascher d'astgar attestar a tuts collaboratus e specialmein era als consuprastonts bia bunaveglia e premura per ils fatgs dalla Romania e da nossa cultura romontscha insumma. Per lur fideivla laver ch'ei savens zuppada e buc enconuschenta alla publicitat mereitan els gronda renconuschientscha ed engraziament.

Ignaz Cathomen

Uniun dals Grischs

Quist on es gnü discurrü e scrit fich bler da nus Rumantschs, nossa lingua e cultura. 40 ons lingua naziunala, ha dat andit e taimpra a blers commentars, revistas, a lod e blasem, criticas e lusingias. Il parair general es stat bod trasoura positiv ed ans ha dat curaschi in noss sforzs per il mantegni-maint dal rumantsch. I nun ha però manchà l'admoniziu e'l daint chi'ns ha muossà süllas plajas chi'ns chalchan, saja que manchanzas linguisticas o fals politics, socials e tecnics.

A nossa radunanza generala dal 1977 a Zernez han nos amis da la Slovenia, üna minorità linguistica da l'Austria, quintà da lur problems e'ns intratgnüts cun musica, chant e folclora. Da que ch'els quintan sta lur minorità etnica in ün greiv cumbat per lur existenza cunter üna majoranza cun pocha incletta e toleranza, ma tendenzas naziunalisticas. Il stadi austriac nu tils protegia, sco chi pretendan las ledschas per la protecziun da las minoritats.

L'Uniun ha scrit, seguind ad üna resoluziun da la radunanza generala, üna lungia charta a l'ambaschadur austriac a Bern e til fat attent als privels chi imnatschan al pövel sloven causa cha'l stadi nu fa seis dovair e nun applichescha neir las ledschas manzunadas. La resposta es statta fich convenziunala. «Il stadi austriac garantischa cun seis statüt per la protecziun da las minoritats l'existenza e libertà da talas.»

Büro da plazzamaint

12 000 rumantschs vivan ourdvart l'intschess rumantsch. La populaziun da lingua tudais-cha crescha in Engiadina dad on ad on. Amo uossa emigreschan blers Rumantschs in Svizra Bassa e speran da chattar là lur furtüna. Quista emigraziun ed imigraziun chi'd es tipica per nos pövel, ha conseguenzas desastrusas per nossa lingua. Di per di vegn tscherchà persunal da privats, firmas e cumüns, e que da la giunfra in butia fin al directur da cura o banca. L'intent dal büro da plazzamaint füss, d'intimar als rumantschs emigrats da tuornar in patria, siand chi's preschainta eir qua pro nus pussibiltats fich bunas e variadas per guadagnar il daviver. Sco manader dal büro vain nus tschernü a sar Domenic Gisep da Tschlin. Sar Gisep prova da realisar nos intent e que cun incletta ed originalità. I's muossa però fich cler cha nus vain

in Engiadina ün grond bsögn da glieud, e chi füss eir la prontezza dad ingaschiar Rumantschs, ma cha be fich pochs dals noss s'interessan per quista gronda faira da plazzas vacantas.

Cartas da Nadal e Büman

Per cumplettar nos assortimaint da cartas vain nus laschè stampar duos serias da cartas per Nadal e Büman. Nossa administradura da la libraria, duonna Clara Stupan, ha trmiss 3000 serias in las chasadas rumantschas. Chi chi trametta giavüschs scrts in rumantsch documentescha sia appartgnentscha a nossa cultura. Cha tuot ils buns giavüschs scrts in rumantsch as accumplischan!

Nos fabricat a Schlarigna in chesa Manella

Als 21 da lügl es statta la bavarella da culmaina per nos fabricat a Schlarigna. Quel es uossa suot tet e las laviors internas progredischian a plaina cuntantezza. Nus sperain da pudair salvar nossa radunanza generala a Schlarigna e preschantar in quella occasiun la libraria fingià in funcziun. Ün ingrazchamaint special pertuocha a la cumischiun da fabrica e surtuot al president da quella, sar Peider Guidon. El ha cuntribui cun sia buna reschia, sia perseveranza ed incletta a la reuschida da l'ouvra.

Publicaziuns

L'Uniun ha publichà o güdà a publichar las seguaintas ouvras:
Meis prüm dicziunari, cun fögls dal text vallader.
Chantai e sunai, ün' ediziun da la Pro Engiadina Bassa per la scoula da musica.
Flur da tschirescher, poesias da Robert Luzzi, Lü.

Donaziuns e legats

Dal relasch da duonna Hilda Schaumann, derivanta dal Brasil, ma amia da nossa lingua ed Engiadina vain nus survgni l'import da 2000 francs. Nus dovraran quist montant per publichar ün cudesch per la giuventüna cun texts

da divers scriptuors moderns e dal temp passà. Grazcha fitch per quista donaziun.

La famiglia Arquint, duonna Caty e'ls figls Domenic e Romedi, han dat ün legat our dal relasch da lur figl e frar Giachen Urs Arquint. Ils fits dal bel import da 22 443 francs sun destinats per publicaziuns per uffants o per promover bibliotecas d'impräist localas o regiunalas. Quist legat documentescha il nöbel pensar da la famiglia Arquint chi ha gnü tras la mort prematura da lur confamiliar uschè grond cordöli. Cha Dieu Tils paja!

Gion Filli

Renania

Ediziuns

Igl onn vargau ha la Renania fatg neginas ediziuns, denton ei la suprastonza s'occupada cun divers projects. Ina cumissiun ha legiu e fatg ina elezioniun dallas ovras da Hercli Bertogg. Quella ediziun che savess era veginir druvada en scolas superiuras basegna aunc da muniziusa lavur. Plinavon ei la suprastonza era sefatschentada cum las historias d'Anna Mengia Bertogg ch'empermetta ina stupenta ediziun per ils pigns. Ina ediziun da canzuns per chor mischedau havein era priu en egl.

Fatscha da nos vitgs

Sut la bitgetta da Plasch Barandun ei nossa cumissiun puspei stada fetg activa. Differentas novas inscripziuns romontschas ein puspei naschidas en nossas vischnauncas. Igl onn 1978 ha Plasch fatg novas inscripziuns principalmein a Vuorz sco era aunc entginas singulas en outras vischnauncas.

Cuors per carschi

A Flem sefa adina puspei Gieri Seeli meriteivels pil grond interess che vegn leu demussau pils cuors per carschi. Era a Scharons han ins gl'unviern

vargau mussau interess per in cuors romontsch ch'ei vegnius menaus da Andrea Balzer.

Ils cuors per scolaziun da carschi ein vegni realisai en stretga collaboraziun culla Romania. Sche quella acziun «scolaziun da carschi» ha aunc bu la giavischada tratga, sche lein tuttina buca perder la curascha, ina entschatta ei adina grev.

Periodics

Per plascher da nossa giuventetgna ei il Dun da Nadal era comparius 1978. Nus engraziein a nos dus redacturs Flurin Caviezel e Jakob Michael per lur conscienuisa lavur. Che nies calender Per mintga gi ei ina lectura preferida demuossan las reclamaziuns pil retard dil calender 1979. Per ventira eil aunc tuttina vegnius en vendita avon Nadal aschia ch'ins ha saviu cumenttar nos lecturs.

Ser Flurin Darms ha deplorablamein demissiunau sco redactur dil Per mintga gi. Vegg onns alla liunga ha el redigi nies calender. Tgei lavur e quitaus schain en quels dus decennis. La Renania engrazia a ser Flurin per sia gronda e conscienuisa lavur e sperein aunc vinavon cun sia collaboraziun. Sco niev redactur ha la suprastanza elegiu ser Martin Fontana. Nus engraziein era ad el ch'el ha surpriu quella hanada lavur. Era al redactur Sutsilvan ser Jakob Michael in grazia fetg. Ser Michael ha igl onn vargau retschiert il premi dil radio per sia lavur prestada pil romontsch. Segiramein ina giustificada honorificaziun. Era en quei liug nossa gratulaziun a nies premurau redactur.

La Casa Paterna, igl organ dalla Renania, ei comparida regularmein.

Ils dus redacturs Johann Clopath e J. Michael prestan buna lavur. Era alla cumissiun da redacziun sei engraziau per lur sustegn e collaboraziun.

Gi sportiv a Trin

Cun Johann Clopath alla testa ei la fiasta da nossa giuventetgna veggida organisada cun bien success a Trin.

Nus engraziein a Johann Clopath ed a ses cungidoners per la buna organisaziun. La buna participaziun da varga 400 scolars dat a nus anim da continuar cun la fiasta per nossa giuventetgna.

Sco *acziun speciala* ha la suprastanza s'occupau igl onn vargau cun il questionari dalla LR sco era cun la damondas tschentadas a sias uras dalla Renania. Igl emprem pass havein nus fatg cun prender si contact e discussiun cun ils delegai da tuttas vischnauncas ord igl intschess dalla Renania. Il secund suonda el proxim onn cun prender contact cun las autoritads da vischnaunca.

Radunanza da delegai

La radunanza da delegai ha giu liug igl onn vargau igl 1. da avrel a Varginstagn, sillia bialla Muntogna da Schons. Igl ei impurtont che nus visetien cun la radunanza da delegai era las vischnauncas alla periferia da nies intschess. Suenter las tractandas statutaricas (senza elecziuns) ha ser Michael plidau sur dil tema: Baselgia el cumbat pil romontsch. La baselgia ha giu e ha aunc oz per il moviment romontscha ina evidenta muntada. Quei referat ei d'anflar el Per mintga gi 1979. President communal Crist Casper Dolf beneventescha ils delegai e dat silsuenter ina cuorta survesta dalla historia e sur dils problems actuals da sia vischnaunca.

La sera han ils delegai saviu sedevertir ensemens cun tut la populaziun dalla Muntogna da Schons. Grazia fetg per la cordiala hospitalitatad.

A. Cadonau

Uniung Rumantscha da Surmeir

«Contacts» è sto igl motto principal per la labour dalla suprastanza dall'URS igl 1978. Contacts tgi antschevan cugl bung pled sen veia e tgi duessan er effectuar ena buna collaboraziun cun las instanzas.

Igl basings da s'antupar demossan igls surmirans mintgamai cun ena gronda participaziun tar la radunanza generala da l'URS.

Dasper chella pussebladad da contact ò la suprastanza dall'URS er salvo treis dietas. Ena tala ò gia li cun ena gruppa dalla conferenza digls scolasts surmirans. Per mangs dalla LR vagn nous elaboro propostas per meds d'instrucziun per nossas scolas. Chella collaboraziun tranter l'URS e la «Conferenza districtuala rumantscha» fiss da canticuar ed intensivar.

Cun grond plascheir pò l'URS constatar tg'igls scribents èn activs e tgi els tschertgan ena collaboraziun pi stretga cun la suprastanza dall'URS. Chegl on els er demusso cun instradar ena dieta tgi ò s'occupo cun problems da collaboraziun per promover an moda optimala las nossas publicaziuns. Chella antupada tranter igls scribents, igls redacters digls noss organs e la suprastanza dall'URS ò do blers impuls.

Tranter oter on tots preschaunts benevento l'ideia d'organisar ena concurrenza literara. Agls scribents, scu er a tots redacters lessa angraztger per lour angaschamaint per la tgossa rumantscha.

Per stgaffeir e tgirar contacts personals èn bagn noss confidents da vischnaunca predestinos. Lour tenuta anviers igl rumantsch, lour exaimpel tgi els pon dar cun pratitgier chel tar mintga occasiung, so intimar an ena furma fitg effectiva er «assimilants» d'amprender e d'aplitgier igl noss lungatg. Per totta labour tg'igls noss confidents prestan er an connex cun las acziuns dall'URS lessa angraztger tgodamaintg. A tots confidents, tgi èn pronts da s'angascher anavant per igl rumantsch, giaveischa bung curasch accumpagnea da blera curtascheia cun bler e sincer anschign.

Cun plascheir pudainsa er constatar tg'igls appels drizzos agls cumegns ed agls ufficials on gia buna accoglientscha. Tals appels ò igl president drizzo cun brevs e telefons a tots mastrals digls cumegns rumantschs an Surmeir. A caschung da numerousas antupadas casualas ed otras, ò igl sotsignia pudia dar e ratschever blers impuls pigl adiever digl rumantsch an la veta publica. La suprastanza dall'URS ò er intervignia e sustignia igls cumegns cun sporscher ageid tar la redacziun da tschantamaints e regulativs rumantschs. Tgi differents cumegns demossan cò veaple atgna iniziativa, vainsa registro cun gronda satisfacziun. Angraztg a tots tgi on er tarmess a L'URS leschas da cumegn e regulativs. Cun tals prova l'URS, schi spert scu pussebel, da saveir gidar ed intermedieir labours a cumegns ed uniungs tgi votan aveir lour legislatura an rumantsch. Ena collaboraziun permanenta sen chel tarragn so purtar bungs fretgs sen differents camps. Per la collaboraziun cugls cumegns ò la retschertga dalla LR purschia ena stupenta basa da labour.

Bungs fretgs per l'URS e bagn er satisfacziun per la Leia Rumantscha porta la collaboraziun vicendevla. Chegl demossan las ediziuns comunablas e zont er la furmazion da carschias, la cala è puspe stada en succes cumplagn. Er igls curs d'assimilaziun on gia buna frequenza. Nossa fegnameira è d'organisar an daples lis tals curs, e da tschartger veias tgi garanteschan ena perfecziun permanenta per la gliout tgi vess e vot s'assimilier tar nous. Plaschevlamaintg savagn nous ossa er porscher en curs audio-visual per unfants. Gion

Pol Simeon ò translato chest curs, igl cal nous savagn ossa er metter an disposiziun allas scolas tgi on d'assimilier igls unfants esters. Er per l'instrucziun rumantscha an scolas tudestgas so chel curs render bungs sarvetschs.

A caschung dalla radunanza da delegos dalla LR ò l'URS gia l'onur d'organisar ena part dalla festa «RUMANTSCH 40 ONNS LUNGATG NAZIUNAL SVIZER». Cun gronda satisfacziun ins ò puspe pudia constatar tgi blers surmirans on s'angaschea per l'organisaziun da chella festa ed uscheia per la nossa organisaziun an favour digl lungatg. Scu president digl comite d'organisaziun ò Remi Capeder presto blera e stupenta labour. Igls suprastants dall'URS ed igls responsabels pigls differents ressorts on sustignia el cumplagnamaintg. Ansemen cun la LR admetta er en cordial angraztgamint a tots surmirans tgi on s'angaschea per, e piglia part alla festa. En special angraztg er agl cumegn da Casti, scu er a tottas uniungs tgi on ambalia la festa.

Concludond dastg'ia confirmar tgi noss organs èn cumparias scu adegna an moda plaschevla e demossan igl bung anschign digls redacters, da porscher ena lectura instructiva e divertenta. Angraztg fitg agls redacters, dr. Christoffel Spinas e scolast secundar Faust Signorell, scu er a tots collaboratours. Igl onn proxim cumparan chels organs enpo pi bôt.

Bler taimp ò la suprastanza dall'URS impundia per pruar da realisar la PAGINA DA SURMEIR scu gasetta iamnila. Tgi chels sforz vignan cintinuos è er igl ferm giaveisch, tgi è nia explitgia tar las dietas gio menziunadas. La buna labour digl noss redacter, scolast Franz Capeder, e digls sies collaboratours, ans dat curasch da tschartger las finanzas ed igls sustign bisignevel tar las instanzas tar igl pievel surmiran.

La labour an suprastanza è stada ampernevla ed igl angaschamaint digls suprastants exemplaric. Ia angraztg cordialmaintg persiva e sper da pudeir cintinuar nossa labour cun chel spiert, igl cal dat adegna puspe curasch ed anim per luvrar instancablamaingt per nossa cultura e pigl noss lungatg.

Rudi Netzer

Uniun da Scripturs Romontschs (USR)

Duront igl onn 1978 han nos commembers giu l'occasiun da participar a diversas scuntradas. Nus numnein las principales.

Scuntrada cun scribents e publicists grischuns

Suenter liunga ponderaziun en nossa suprastonza havein nus organisau ina dieta cun ils scribents, publicists ed auters interessai ord tuttas valladas grischunas sils 17 da zercladur el «Marsöl» a Cuera. Sut il tema «Gibt es ein spezifisch bündnerisches Kulturbewusstsein» han treis cumpetents umens plidau: dr. Remo Bornatico sen. per las valladas talianas, directur W. P. Mosimann per la part tudestga e Hendri Spescha per nus Romontschs. Ad els seigi engraziau da cor. La liunga e fetg interessanta discussiun ei semussada fetg positiva. Ins sedamonda daco che talas reunions vegnan buca salvadas pli savens. Igl ei vegniu giavischau da pliras varts da seredunar ina ga ad onn.

Fiesta a Casti

La culminaziun da festivitads appartenent 40 onns lungatg romontsch naziunal ei stada quella a Casti. La USR ensemen cun la LR han organisau ina matinada nua la suandonta scribenta ed ils suandonts scribents han prelegiu: Annamengia Bertogg, Theo Candinas, Clo Duri Bezzola, Curo Mani, Andri Peer e G.P. Thöni (il davos ord ovras da Marco Devonas). Plinavon han quater da nos commembers prestau gronda lavur cun scriver mintgin in toc teater a quella occasiun. Igl ei quei: Imelda Coray, Jon Semadeni, Gion Pierer Thöny e Curo Mani. A tuts seigi engraziau da cor.

Novas Litteraras (NL)

Las «Novas Litteraras» ch'ei in organ dall'URS ein cumparidas per l'emprema ga en vestgiu niev. Als redacturs dr. J. Camartin, dr. F. Giger e C.D. Bezzola nies grond engraziamenti per lur breigia.

Radunanza generala

Nossa RG ei vegnida salvada ils 23 da settember a Sagogn. Sper las trac-tandas usitadas ha la USR recepiu Marianno Tschuor da Rueun sco niev commember.

Cusseglier naziunal dr. Martin Bundi ei semess en disposiziun da relatar davart las interessantas excavaziuns da Sagogn sco era dalla historia dil vigt e contuorn.

Cun la populaziun da Sagogn havein nus astgau passentar in'emperneivla serada.

Dr. Lothar Deplazes ei seregurdaus cun in referat cuort davart la veta ed ovras da sur Gion Cadieli.

Entgins scribents han prelegiu da lur ovras ed il chor viril ha embelliu la scuntrada cun entginas canzuns. A tuts quels ch'han gidau tier il reussir da quei gi cun prelecziuns, referats e dunsena nies bien engraziament.

Premis litterars

Ils suandonts scribents han obteniu per ovras inoltradas permauns dalla CL premis ni duns: Toni Halter per «Diari suenter messa», dr. Donat Cadruvi per «Trapass», Paul Duff per «Trutgs e sendas», Imelda Coray-Monn per «Poesias» e Robert Luzzi per «Poesias».

Ad els gratulein nus da cor cun engraziament per lur ovras surdadas a nies pievel romontsch.

Engraziament

Da cor vulessel jeu engraziar a commembers ed ad auters ch'ein stai promts cun cussegls beinvulents e per las numerusas prelecziuns a caschun da seras familiaras. In special engraziament al partent secretari dalla LR Hendri Spescha ed alla partenta contabilitista Genoveva Arquisch che han adina giu ureglia per nos problems. Nus giavischein ad omisdus tut il bien pil futur.

Flurin Caviezel

Cumünanza rumantscha radio e televisiun (CRR)

1. La societad Svizra da radio e televisiung (SSR)

a) Igl punct central dall'activitatad dalla SSR sen tarragn naziunal è sto sainza dubi la *revisiung digls statuts*. Siva tgi la firma Hayek veva fatg a sies taimp propostas an chel risguard e tant las societads regiunalas sco com-membras vevan gia occasiung da piglier posiziun, on diversas cumischungs, igl davos la cumischung giuridica digl comité central preparo en sboz per mang digl comité central, igl cal ò tratto la tgossa e preschento igl project alla radunanza generala SSR digls 24 da november 1978. Lo ò gia li la debatta d'antrada concernent igls novs tschantamaints. Lez'eda ègl betg sto pussebel da neir a freida cun l'approbaziun digls novs statuts an vista a las numerousas propostas per midadas. Ord chel muteiv è la tractaziun neida interrota. Ins ò do agls delegos l'occasiung da far ulteriouras propostas an scretg e concludia da salvar ena radunanza extraordinaria igls 19 da schaner 1979. Chel de on igls delegos siva lungas discussiungs appruo igls novs statuts unanimamentg acceptond bagn en cal midada fatga sen proposta d'egn u l'oter delego. Sainza leir antrar an tot igls detagls ègl da constatar, tgi la revisiung ò tranter oter la fegnameira da zavrar las cumpetenzas tranter la societad purtadra e la organisaziun professiunala, chegl tgi è reuschia relativamaintg dètg pulit. Naturalmaintg vignigl dalla nateira dalla tgossa anor er sen venant adegna puspe a dar tschertas tensiungs tranter la societad purtadra e l'organisaziun professiunala, ord muteiv tgi la societad purtadra furma la punt tranter la publicitat, vot deir tranter igls auditours ed aspectatours d'ena vart ed igls professionists da l'otra vart. Pianavant èn las incumbensas dalla societad purtadra sen igls divers scalems neidas circumscritgas an moda clera, da maniera tgi an chella direcziun vessigl betg da dar conflicts. Segl plang naziunal ò igl comité central, tgi vign numno ainten en documaint igl «cor» dall'interpresa, ena sumiglianta posiziun scu igl cunsegl d'administraziun tar ena societad acziunara. An chella funcziun ò el da decider davart tot las dumondas da prancepi partenent la politica dall'interpresa e chegl segl sectour digl persunal, dallas finanzas e digl programm. El represchainta la societad er an trattativas cun igl departamaint federal da traffic ed energiea scu instanza da survigilanza ed igl Cunsegl federal scu autoritad da concessiung.

Igls organs dallas societads regiunalas on da s'occupar cun tot las dumondas arisguard igl program da lour regiung.

Las societads localas u commembers on da cultivar an amprema lengia igl contact cun la publicitat.

En novum monta per la SSR er la midada dall'instanza da recurs cunter emissiungs da radio e televisiung. Anfignen ossa decidevan igls directers regiunals an amprema ed igl directer general an sagonda instanza tals recurs siva d'aveir consulto ena cumischung dalla societad purtadra. Per igl futur ègl previa tgi la societad purtadra sezza, resp. en organ da chella, liquidescha dumondas da recurs siva d'aveir consulto igl directer regiunal, resp. directer general. Chella midada è stada absolutamaintg necessaria e logica, essend tgi cun igl sistem vigl eran igls directers darschaders an atgna tgossa. La radunanza da delegos spetga pero tgi vigna creo ena instanza da recurs externa davart digl Cunsegl federal. Tras ena resoluziun agl Cunsegl federal exprima ella igl instant giaveisch, tgi chella instanza externa da recurs vigna instituizunalisada schi spert scu pussebel. Ins pò chintar tgi an chel mument tgi ena dartgeira externa ed independenta seia an funcziun, vigna la fidanza anvers la SSR a crescher ed igl andomber da recurs a sa sminueir. La suprastanza dalla CRR è an tots gros satisfatga dalla radunanza generala dalla SSR digls 19 da schaner. Igls delegos on accepto practicamaintg tot igls giaveischs e las propostas dalla CRR. Scu term istoric dastga igl nov artetgel 6 (statut da regiung) neir numno. Las stentas dalla suprastanza èn neidas remuneradas ed èn betg stadas sainza success. Da gronda muntada per la CRR èn er igls novs artetgels 3 (pensum e cumpetenzas dalla societad purtadra) e 4 (survigilanza sur digl menaschi digls studios). Speciala menziun maretan er igls art. 5, 8, 12 e 24. Davent da cò ò la CRR igl dretg sen 10 delegos ainten la RG dalla SSR. Igl sies delego e suppleant ainten igl comité central nomna ella sez.

Igls novs statuts aintran an vigour cun la resalva dall'approbaziun davart digl Cunsegl federal, igl 1. da fanadour 1979. Igl comité central vign anc a relascher las normas transitoricas. Anfignen igls 30 da zercladour 1980 ston er las societads regiunalas e commembers adattar lour statuts a chels dalla societad naziunala. An tot piglia son igls novs statuts dalla SSR neir qualifitgias per bungs, er schi els divergeschan an blers puncts dallas propostas Hayek. Tenor Hayek vess la CRR mianc ple igl dretg d'existenza scu societad commembra, ma angal scu secziun d'ena societad grischuna.

b) Igl dolzamaint dalla taxa da concessiung, tgi igl Cunsegl federal veva decreto per igls 1. da schaner 1979, ò provoco gronda opposiziun ainten la pressa ed er do occasiung ad intervenziuns ainten igl parlament federal.

Ainten igl Cunsegl naziunal è ena moziun neida acceptada da betg metter an vigour igl conclus digl Cunsegl federal. Ord chel muteiv ò igl Cunsegl federal sistia igl conclus partenent igl dolzamaint dalla taxa anfignen tgi igl Cunsegl digls stands vegia piglia posiziun davart chella dumonda. La cumischung preparatoria digl Cunsegl digls stands ò an dus sedutas tratto igl problem ed è rivada tar la cunclusiung da ranviir la moziun, essend tgi igl dolzamaint dalla taxa seja mutivo. Pianavant ò chella cumischung preciso tgi igl Cunsegl federal sulet seja cumpetent per decider chella tgossa. La cumischung digl Cunsegl digls stands giaveischa pero, cun en postulat, tgi igl retgav digl dolzamaint dalla taxa vigna duvro per migliurar igls programs, la SSR duess esser er an dumondas da finanzas ed administraziun pli transparenta ed ansomma cultivar igls sies «image» anvers la publicidad. Igl plenum digl cunsegl digls stands vign a s'occupar cun chella matergia agl decurs dalla sessiung digl mars 1979. Las attatgas cunter la SSR an connex cun igl dolzamaint dalla taxa da concessiung èn stadas fitg intensivas e noschas. Ins veva dallas gedas l'impressiung tgi tschertas gruppas interessadas vegian l'intenzion da destrueir la SSR e ramplazzar chella cun en radio ed ena televisiung digl stadi u d'interpresas digl tottafatg privatas, noua tgi prancepis commercials nissan a diriger igl menaschi. Tottas dus soluziuns extremas fissan da donn.

c) Vers la fegn digl onn 1978 ò igl departamaint da traffic ed energiea publitgia en nov sboz per en artetgel constituziunal partenent radio e televisiung. Tant igls cantungs scu er la societat Svizra da radio e televisiung ed en grond andomber instituziuns òn ratschet l'invitaziun da piglier posiziun an chella impurtanta dumonda. La tgossa è da nateira urgenta an vista agl svilup tecnic dalla televisiung tras cabel e satelits. Igl departamaint cumpetent metta an discussiung dus variantas. L'amprema è an sasez angal en artetgel da cumpetenza, tgi daclera tgi la legiferaziun sur da radio, televisiung ed otras furmas tecnicas da derasaziun publica d'infurmaziuns e represchantiuns seja tgossa dalla confederaziun.

La sagonda varianta concretisescha la fegnameira da radio e televisiung e punctuescha tgi seja da risguardar las prestaziuns ed atgnadads (particularitads) digls singuls mediums. An ena terza alinea vign garantia la libertad dallas instituziuns tgi procureschan las emissiungs ed er la libertad da chels tgi fon igls programs. Chella libertad duess pero betg esser en dretg individual per sa svilupar sasez, ma adegna angal an vista alla prestaziun digls dus mediums. Chel text cumplitgia ed an nign cass cumplet vign sieiramentg

a dar occasiung ad extendeidas discussiungs. Agl decurs dalla premaveira nignsa a santeir cala varianta tgi catta daple suatientscha.

2. La societad reginala dalla Svizra tudestga e retorumantscha

La societad regiunala ò salvo sia radunanza generala, resp. da delegos, igl 1. december 1978 a Basilea. Dasperas las tractandas da rutina, on tant igl president dalla societad prof. dr. Frank Vischer, scu er igl directer regiunal dr. Otmar Hersche do an lour referats programatics ena survista digl passo ed en sguard agl avigneir. Davart digls delegos egl nia postulo da dar a chesta radunanza da delegos daple cumpetenzas. Tranter oter òn igls delegos concludia da stgaffeir en urden special per igl andamaint dalla radunanza da delegos.

La suprastanza regiunala ò an ples sedutas tratto ed appruo igls novs plans da structura per radio e televisiung. Chels novs plans an cumbinaziun cun la reorganisaziun dallas partiziuns da programs porschan agls collaboratours da radio e televisiung en instrumaint cun igl cal els son cuntanscher igl intent digls dus mediums an furma optimala. An chella maniera duessen er igls giaveischs e chitos digls auditours ed aspectatours, principalmaintg segl sectour dall'infurmaziun, neir risguardos. La nova partiziun d'infurmaziun cun signour Götsch alla testa ed igls signours Pfister e Schlapp (en Grischun) scu adlats, cun ena relativa vasta independenza ainten lour operar, vign a purtar ena soluziun cuntantevla. An connex cun la nova organisaziun ò la suprastanza regiunala er stuia far novas tschernas.

Igl aton passo è finalmaintg er nia realiso en vigil postulat dallas societads commembras per emissiungs localas quotidianas da radio. Cotras vign pussibilito allas singulas societads da derasar infurmaziuns dallas diversas contradas tgi interesseschan igl pievel igl pi fitg. Da punct da vista dalla CRR anor beneventainsa chel progress, senachegl tgi igl Grischun tudestg vigna er risguardo pi bagn tgi anfignen ossa.

Agl decurs digl onn passo ò igl directer regiunal dr. Gerd Padel demissiuno per surpiglier en post da caporedacter tar ena gassetta regiunala a Basilea. Chella demissiung è propi neida nunspitgeidamaintg. Nous rumantschs deploragn fitg tgi dr. Padel ò banduno la regiung. Trattativas cun el eran adegna cleris e sinceras. Ins saveva immediat danonder tg'ins era cun el. Per igls noss problems ò el adegna demusso gronda tgapientscha. La suprastanza ò piglia cumgio da dir. Padel cun ena pitschna festivitat ed exprimia igl

giaveisch, tgi el vigna er sen sies nov post ad aveir occasiung da promover e defender lungatg e cultura rumantscha. Scu successour da dir. Padel ò la suprastanza regiunala tscharnia dr. Otmar Hersche, tgi funcziunava anfignen ossa da directer da programs radio. Dr. Hersche è ena persunga fitg qualifigteida tgi canoscha tant la pressa, scu er radio e televisiung fitg bagn. Graztga agl fatg tgi el è sto pi bod alla testa d'ena gasetta dalla Svizra centrala ò el bungas relaziuns cun la pressa. An pè da dr. Hersche è cunseglier naziunal Andreas Blum nia numno scu nov directer da radio dalla regiung DRS. Andreas Blum è en om ainten igls miglers onns, cun experientscha politica naziunala ed internaziunala e dasperas è el gio ples onns sto activ scu collaboratour digl radio ed occasionalmaintg er tar la televisiung. La suprastanza dalla CRR ò tschartgea da neir an contact cun Andreas Blum schi spert scu pussebel. Igls 26 da schaner 1979 vainsan gia cun el ansemes e dr. C. Pally ena seduta cò a Coira. Dr. Blum s'interessescha fitg per igls problems dalla Rumantscheia ed ò tranter oter er piglia ancunter per examinaziun igl giaveisch digls rumantschs per en program da radio quotidian d'en mezde. Naturalmaintg on an chel connex an amprema lengia er igls tecnichears anc da deir en pled.

Las cumischungs dalla regiung, numnadamaintg chella digl persunal, dallas finanzas e da recurs on tratto mintgamai problems actuals. La cumischung digl persunal sot igl presidi da vigl cunseglier digl martgea da Turitg Jakob Baur ò gia da preparar diversas tschernas, per part da nateira fitg delicata. Tant scu pussebel ò ins pruo da risguardar persungas gio angaschedas tar la SSR per cotras pussibilitar agl persunal da far carriera ainten l'interpresa, ma er ord muteiv, tgi per «esters» ègl dallas gedas immens grev da sa veiver ainten las funcziuns dalla complexa materia da radio e televisiung. La cumischung da finanzas tgi vign presidiida da Armin Moser, è s'occupada an moda detagleda cun igls preventivs ed igl rendachint dalla societad per mangs dalla suprastanza. La cumischung da recurs ò piglia posiziun an ples sedutas scu organ consultativ digl directer regiunal tar recurs cunter emissiungs da televisiung. Igl andomber digls recurs è pero sa sminuia an cumparaziun cun igls onns passos, ma parsiva ogl do dapple intervenziuns ainten parlamaints cantunals ed ainten las tgombras federalas an connex cun igls mediums da massa. La cumischung da programs dalla regiung ò sviluppo er sot igl nov presidi da A. Senti ena veiva activitat. Repassond igls protocols sò ins adegna puspe constatar cun tge cumpetenza e diligenza tgi chel gremi tratta igls problems an tavla. L'activitat da chella cumischung n'è betg stada sainza influenza sen igls plans da structura ed igl cuntign da diversas emissiungs,

e chegl malgro tgi la cumischung da programs è angal en gremi consultativ tgi dispona da nignas sancziuns.

3. Cumünanza rumantscha radio e televisiun

a) *La radunanza generala* ò gia li igls 24 da zercladour 1978 a Savognin. Siva las tractandas statutaricas ò deputo Peder Spinatsch referia davart «Turissem e cultura indigena ord igl aspect dallas relaziuns a Savognin». Igl premi radio e televisiung è nia cumpartia a Sar Giachen Michael, plevant a Ziran, ed agl chor viril Sursés. Chel chor ò ambellia la radunanza cun belas producziuns. Digl reminent ranviescha partenent la RG sen igl protocol.

b) *Igl cunsegl* dalla CRR è s'occupo an sia seduta digls 1. d'avregl 1978 cun las tractandas dalla radunanza generala ed ò laschea s'infurmar davart digl schef da programs concernent diversas dumondas da programs, scu per exaimpel davart la nova emissiung rumantscha partenent actualitads ainten la televisiung, la scolaziun digl persunal ed igl nov plan da structura dalla televisiung. Chella orientaziun ò provoco ena veiva discussiung ainten igl ravogl digl cunsegl. Igl president ò do ena survista sur digl sboz per igls novs statuts dalla SSR. La suprastanza dat en detaglea rapport davart igl conclus dalla radunanza extraordinaria dalla AGRAP digls 30. 3. 1978, tgi ò appruo la fusiung dalla TVRZ cun la TELE, cun vigour davent dall'antschatta da settember 1978. On chel connex ò ella fatg valeir igls risguards specials per ena sparta rumantscha ainten la nova gasetta da radio e televisiung ed er igl dretg sen exemplars gratuits. Dir. Ringier vegia piglia aint arisguard chellas dumondas ena posizion affirmativa.

c) *La suprastanza* dalla CRR ò gia da liquidar er igl onn passo en dètg pensum da labour. An amprema lengia ò ella stuia piglier posizion an tot las dumondas d'impurtanza tgi nivan trattadas digls organs superieurs segl camp naziunal e regiunal, numnadamaintg la revisiun digls statuts, igls plans da structura, la reorganisaziun dallas partiziuns da radio e televisiung ainten la regiung e diversas elecziuns, Chella posizion dalla suprastanza era necessaria an vista agl fatg, tgi tot chels problems tangeschan direct u indirectamaintg er interess dalla Rumantscheia. Dasperas on er igl angaschamaint, la dumonda da fixaziun digl domicil e plaz da labour digl nov persunal per l'emissiung d'actualitads tar la televisiung rumantscha, occasiuno bleras discussiungs. I sa tratta cò d'en nov redacter, d'en om da camera, d'en om digl tung e d'ena muntadra. Alla fegnfinala ègl reuschia da tscherner 3 rumantschs

per chella sparta e chegl Hendri Spescha scu redacter, Jörg Vieli scu om da camera ed Ignaz Derungs scu om digl tung. Ena muntadra rumantscha vainsan per igl mument betg anc catto. An connex cun chella nova emissiung vainsan er gia lungas trattativas cun igls represchiantants dalla televisiung a Turitg partenent igl taimp dalla derasaziun. Alla fegn vainsan accepto scu taimp d'emissiung la sonda dallas 17.45–17.55 h, ma angal sot la cundiziun d'ena repetiziun sen canal 2, per cotras er possibiliter a noss pours ed ad otras categorias digls noss pievel da saveir tadlar l'emissiung. Gl'orari curt avant las 18.00 è an nign cass acceptabel per la CRR. La direcziun dalla televisiung a Turitg ò adegna puspe offeria alla CRR igl canal 2 per chel scopo. Tottanegna è ella sa distanzgeda da chella proposta, purtond scu stgisa problems da finanzas e digl persunal. An ena brev communabla dalla suprastanza e digl schef da programs è nia opponia a chel proceder resolutamente ed er documento la desilusiung e malcuntantientscha. Per d'antant ò la suprastanza anc ratschet nign resung an chella direcziun. La suprastanza vign a perseguitar la tgossa venavant.

Partenent igl li da domicil ed igl plaz da labour digls novs collaboratours da televisiung vainsan ans laschea persvader tgi igl om da camera, igl om digl tung e la muntadra saptgan star e luvrar a Turitg, noua tgi els fon part digl schinumno «pool». Igl persunal ò pero d'aveir prioritad an tots cass per las emissiungs rumantschas. Chella sliaziun è schianavant mutivada per garantir la continuitad (absenzas da vacanzas, cass da malsogna, sarvetsch militar etc.).

En svilup fitg favorevel ò piglia igl postulat dalla CRR sen ena preschienttscha rumantscha ainten ena gasetta da radio e televisiung dalla regiung DRS. Scu gio ventilo ainten igl rapport annual digl onn passo eran nous rumantschs nias catapultos giuador dalla gasetta da radio e televisiung, tgi niva edeida dall'AGRAP an ena moda nunacceptabla. An vista alla continuada sperdita d'abonnents ò l'AGRAP fusiuno la sia gasetta cun la TELE, tgi vign edeida dalla firma Ringier. Sen basa d'en contract tranter la Ringier TELE SA ed igls acziunaris dall'AGRAP, renunztgan chels sen l'edizion d'ena gasetta da radio e televisiung. Ord chella transacziun resultescha per la CRR ena indemnisiaziun da frs. 100 000.–. La suprastanza ò er tar chella transacziun mess la cundiziun tgi la sparta rumantscha vigna risguardada ainten la TELE cumensuradament ed igls exemplars gratuits stettan an disposiziun dalla CRR. Per siva extendeidas e deiras trattativas oralmaintg ed an scretg egl reuschia da cuntanscher chegl tgi levan. Ossa è la preschienttscha rumantscha ainten la pressa da radio e televisiung puspe francada.

An occasiung d'ena dieta per minoritads convocada alla curt digl uestg a Coira tras igl corpus catolicum igls 21 d'avregl 1978 ò en referent rumantsch defendia igl postulat per en program da radio rumantsch d'en mezde. Davant en pi vast public on er represchantants dalla CRR sustignia chel postulat.

Igl 9 da december 1978 ò già li a Coira la radunanza generala dall'uniung da pressa dalla Svizra orientala. Represchantants dalla CRR èn er nias anvidos a chella occurenza. Igl schef da programs dr. C. Pally ed igl president dalla CRR on referia sur da problems tgi tangeschan igl program rumantsch da radio e televisiung e l'organisaziun dalla societad pertadra tar la CRR.

Agl decurs digl onn 1979, resp. l'amprema mesadad digl 1980 vign la suprastanza a stueir preparar la revisiung digls statuts da nossa societad adattond chels agls novs tschantamaints dalla SSR e DRS. Igl statut special tgi furma la basa per igls novs statuts dalla CRR vign appruo digl cunsegl anc chest onn, sto pero siva anc neir accepto dalla suprastanza regiunala ed appruo digl comité central.

Pianavant egl previa d'elaborar en concept per la labour cun la publicitat tgi monta sen fundamaint digls novs tschantamaints dalla SSR, e gna dallas pi impurtantas incumbensas dallas societads commembreas.

Arisguard la labour dallas cumischungs radio-scola, cumischung da programs e giunta ranviescha sen igls rapports specials digls presidents. La cumischung ecclesiastica ò salvo durant igl onn passo 3 sedutas. Ella ò designia ansemens cun igl post da programs igls predicatours e cumpiladers d'otras emissiungs religiousas per igl onn curraint. En'èda on igls commembers da chella cumischung er tadlo emissiungs religiousas e siva piglia posiziun an furma critica.

Alla fegn da chest rapport annual angratzga an nom dalla suprastanza agl schef da programs dr. Clemens Pally ed agl sies zont capavel «team» per la buna e gronda labour prestada an interess da lungatg e cultura rumantscha. Igl bung clima da labour segl post da programs è igl migler garant per ena prosperevla ed optimala prestaziun.

Per la suprastanza:
igl president Stefan Sonder